

Filosoferen in Amerika

Een kongresverslag

René Boomkens

27 December 1987. De inschrijving voor het vierentachtigste jaarkongres van de Eastern Division van de American Philosophical Association in het Sheraton-Centre Hotel in Midtown Manhattan, New York City. Er wordt een sneeuwstorm voorspeld en de foyer van het hotel gonst van enthousiaste 'hello's' en 'how-are-you's'. T. en ik komen kleumend binnen en hebben geen enkele moeite vast te stellen waar wij ons bevinden: gemiddelde leeftijd boven veertig, geslacht overwegend mannelijk, outfit voornamelijk grijs en gestreept, vrij veel brede en rode dassen, een enkele verdwaalde col, vrij veel beschaafde en uiteindelijk niet echt opvallende baarden. Juist: een jaarlijkse bijeenkomst van filosofen. Sheraton-Centre weet wat het in huis heeft gehaald: het aan een bioskoop gelijke neon-reklamebord boven de ingang groet ons opgewekt: *'Welcome Philosophical Assoc.!'* en wij worden voorondersteld ons thuis te voelen. Enigszins bevooroordeeld bedenk ik me dat als dit Richard Rorty's 'conversation of mankind' moet worden, ik mijn gerief elders zal moeten zoeken. Een programma valt slechts te bemachtigen als je je inschrijft, wat niet minder dan vijftien dollar vergt. Als alle pogingen zo'n ding illegaal te bemachtigen zijn mislukt, moet ik de allengs waardelozer wordende biljetten wel overhandigen. En dan ben ik dus officieel deelnemer aan het 84e kongres van de APA, Eastern Division. Als dank ontvang ik een kaartje met mijn naam en die van de APA erop. Het zou zijn nut nog bewijzen. T. en ik maken kennis met een wat al te vlot type, dat op zoek blijkt naar een baantje (en daar gaat het op dit soort kongressen om: van heinde en ver stromen professoren en hun 'assistants' toe om tijdens speciale interview-sessies kandidaten uit te horen over hun kwaliteiten en vermogens op het terrein van filosofies onderwijs en onderzoek) en verlegen om een praatje en, zo bleek al snel, een sigaret. Die eerste dag waren we snel weer weg.

Maandag 28 december.

Op deze eerste echte dag van het samenzijn der Amerikaanse filosofen bezoeken wij aan het eind van de middag een bijeenkomst van de *Society for*

Systematic Philosophy in het Province-zaaltje, aangetrokken door het algemene onderwerp van de bijeenkomst: het betrof een symposium over hedendaags antifundamentalisme in de filosofie en de gevolgen daarvan voor de systematische filosofie, onder voorzitterschap van de jonge filosoof Robert Berman van de New School for Social Research. De eerste spreker was Joseph C. Pitt, zijn onderwerp 'Sellarsian antifoundationalism'. Sellars' kritiek op het fundamentalistische karakter van het klassieke empirisme, zo vertelde Pitt, richtte zich met name op de logiese status van de sense data en de vooronderstelde onafhankelijkheid van onze waarneming. Het hele verhaal draaide voornamelijk rond de vaststelling dat elke vorm van waarneming 'theoriegeladen' is en mondde uit in de omkering van de empiristische 'myth of the given': wat 'gegeven' is, zijn onze conceptual frameworks.

Pitt werd gevolgd door Kenley R. Dove, die een op monotone wijze voorgedragen verhaal bracht onder de intrigerende titel 'Minding our language', waarbij 'minding' een woordgrapje betrof: het verhaal draaide rond de verhouding tussen 'mind' en 'language'. Ik zat nog na te mijmeren over de sense data van Pitt en ontdekte plots op het kale achterhoofd van de voor mij gezeten filosoof een opvallende knobbel, in de vorm van een groot uitgevallen topdropje: een perfecte cirkelvorm, roodkleurig en met de voor het bekende dropje typerende opstaande rand. Ik bracht de knalrode kleur van de knobbel in verband met de tropiese hitte en broeierigheid die in het Province-lokaal heerste, en op dat ogenblik kwam mijn aanwezigheid me hier uiterst vreemd voor. Dove begon warm te draaien en wat eerst saaie monotonie leek, kreeg nu het karakter van een soort onderkoelde retoriek, die overigens weinig van de in de zaal heersende verveling leek te kunnen wegnemen.

Nog half verdoofd door het gebeuren in de Provincezaal stuiten we bij de liften op Mike, een newyorkse kennis van T., met een blikje Heineken in de hand en in zichtbaar opgewekte toestand. Deze Hegelspecialist, die resideert in Bochum, Ruhrgebied, voert ons om te beginnen naar de centrale hal van de conferentie, alwaar het gros der aanwezige filosofen betrokken blijkt in een staande receptie. De zoutjes zijn erg zout en de bar is permanent overbelast: op vertoon van de deelnemerskaart wordt hier de drank gratis verstrekt. Na een blikje bier voert Mike ons verder, nu naar de 49e verdieping alwaar de Society for the Advancement of American Philosophy (SAAP) haar tenten heeft opgeslagen. Wij belanden in een heuse hotelkamer met twee netjes opgemaakte bedden en worden vriendelijk ontvangen door de gastvrouw van de SAAP. We zijn de enige gasten en bewonderen Mike's vermogen het gesprek vlottende te houden. Maar al snel stroomt het kleine kamertje vol en vinden we ons omringd door een groepje vriendelijke Amerikaanse filosofen en filosofes, stuk voor stuk ver boven de zestig, die

ons enthousiast trachten te maken voor Yankeewijsgeren, waarvan we de naam nog nooit eerder hadden gehoord, of het zou de vader van Sellars moeten zijn geweest. Na een half uurtje verlaten we vriendelijke groetend de 49e verdieping om terug te zoeven naar de derde, alwaar Hilary Putnam een lezing voor de Kant Society houdt onder de titel 'Realism and the Life of Reason', een vrolijk gebracht geheel dat minder over Kant dan over recente discussies in het 'post-analytische' kamp van de Amerikaanse filosofie gaat. Putnam doet wat een ieder hier schijnt te doen: men begint zijn of haar relaas met een verwijzing naar een recente uitspraak van Richard Rorty, waarna het verhaal zelf een min of meer indirecte aanval op de positie van de neo-pragmatist blijkt te zijn. Waarbij het vooral zinvol lijkt om Rorty aan te roepen als 'my good friend' of als 'Richard, whom I recently spoke about...'. Naarmate Putnams verhaal vordert blijkt hij echter de enige uitzondering: hij staat dicht bij Rorty. De koreferent verdwaalt vervolgens in de Kritik van Kant en moet ook weinig van nieuwlichterij hebben. Putnam antwoordt vriendelijk, ironiserend en speels. Het zal hem een zorg zijn.

De maandag eindigt in de grote receptiezaal, waar Mike, T. en ik ons tegoed doen aan het vrij verstrekte bier. Bij onze tafel konverseert Donald Davidson, grijze eminentie van de (post)analytische gemeenschap met een even grijze filosofe, of is het zijn vrouw? De overgrote meerderheid der aanwezigen is en blijft van mannelijk geslacht, de Society for Women in Philosophy (SWIP) ten spijt. Het stikt hier overigens van dat soort Societies: Radical Philosophy Association, Society for Classical Realism, Society for Systematic Philosophy, Bertrand Russell Society, en ook allerlei kurieuze clubs als de Personalist Discussion Group, de Society for the Philosophy of Creativity, de Society for the Philosophical Study of the Paranormal, en zelfs de Society for the Philosophy of Sex and Love, met een lezing van Alan Soble over 'The Coherence of Love'. Maar de serieuze, degelijke academische filosofie overheerst in alle opzichten de konferentie: aan de ene kant reeksen lezingen over allerlei nog onontdekte aspecten in het werk van grote denkers uit het verleden, waarbij Kant hoog scoort, naast de grieken Plato en Aristoteles en de angelsaksen Locke en Hume. Aan de andere kant paraderen alle vertrouwde kwesties uit de analytische traditie door het Sheraton Hotel. Opvallende afwezigen zijn de 19e eeuwse Duitsers Hegel en Marx, de 20e eeuwse filosofen Husserl en Heidegger, en vrijwel alle kontemporaine 'kontinentale' filosofen: Derrida, Gadamer, Lévinas, Foucault, Lyotard, Deleuze, e.a. Wel was er een Nietzsche-society en iets rond Schopenhauer en doken de namen van Habermas en Apel op. Frits Staal moet zich hier haast al te goed thuis voelen...hier geen 'zo-maar-wat-zeggen-filosofie'. Moe en wat licht in het hoofd huiswaarts.

Dinsdag 29 december: de wereld reageert op de conferentie: op de

voorpagina van de New York Times staat een artikel over de APA van de hand van Richard Bernstein, die als niet-analytikus per abuis voorzitter van de APA is geworden, met de omineuze kop *Philosophical Rift: A Tale of Two Approaches*. Bernstein meldt de oprichting van de Society of Philosophers in America: deze organisatie wil "combat what they believe is the control over the field (van de filosofie, RB) exercised by what they see as a highly technical subspeciality, the Anglo-analytical school". In plaats daarvan willen deze zichzelf 'pluralist' noemende filosofen de oude 'roeping' van de filosofie weer in ere herstellen: "the vocation of addressing the big questions asked by perplex mankind: what is being? Is reality what our senses percieve? Does the universe have purpose?". We verkeren in tweestrijd: gebeurt er dus toch wat in de Amerikaanse filosofie? Of is het weer the same old (big..) question? De benaming van de dissidenten duidt op iets nieuws: pluralisten. Dat riekt naar Rorty, naar Putnam, naar Hacking, naar die enkeling die erin is geslaagd de deur van het analyties bolwerk op een kier te zetten naar andere filosofiese tradities: de 'continental' filosofie in al haar veelkleurigheid, hermeneuten, poststrukturelinalisten, kritiese theoretici, foucauldianen en hegelianen, en naar het miskende oer-amerikaanse pragmatisme. Maar de wijze waarop Bernstein de opties van de nieuwe organisatie omschrijft ruikt vooral naar nieuwe vormen van universalisme. Maar..dat kan taktiek zijn, de zoveelste omweg in de filosofie, zullen we maar denken. De analytici reageren zoals altijd neusbloederig: "they denie, for example, that there is even such a thing these days as an analytical school", om zich vervolgens toch als één blok op te vatten als de kontinuering van meer dan 2000 jaar rigoreus filosofies onderzoek. Self-defeating zou ik denken. Leading lady der Analytici, Ruth Barcan Marcus, wordt door Bernstein aan het eind van het artikel omstandig aan het woord gelaten, als was het om te vermijden dat de verdenking van dissidentie hemzelve zou treffen (ook al weet ieder dat hij d'r zelf mede achter zit!). Marcus: "I'll tell you what the issue is", she said. "There are some people whose notion about philosophy is that it is something that you do. There's some issue - knowledge, truth, the meaning of good - and they try to answer philosophical questions about it. Then there are a whole lot of other people who write about other philosophers, who interpret their work. A lot of the people *who call themselves pluralists* (kursief van mij, RB) are interested in studying other people's work". Het bekende stijltje van indirekte aanval door de tegenstander simpelweg te diskwalificeren. Ze gaat nog even door: "Professor Marcus's point is that the prestige departments - such as those at Berkeley, Harvard and Princeton - hired from the group that "does philosophy" leaving the resentful others on the sidelines, from where they have mounted a political counter attack". Ziedaar, het volgende vertrouwde argument: het gaat niet om mensen met andere filosofiese

opvattingen, het is een *politieke* zaak, aangezwengeld door jaloerse werklozen in de marges van het akademiese bolwerk, jaloers en zonder voldoende echte *kwaliteit*. Maar enfin, het gist in de Amerikaanse filosofie.

Ter APA horen wij een lezing over Vico (van een pluralist, zou ik zeggen...), en het kommentaar daarop van Alasdair MacIntyre, terwijl de zaal langzaam leegloopt (allemaal teleurgestelde analytici? Ach, wij gaan ook, het was al te saai).

Woensdag 30 december.

Fred Dahlmeyer spreekt over Habermas' Diskurs der Moderne. Hij maakt aannemelijk dat Habermas' notie van intersubjectiviteit dichter tegen de door hem te beperkt geachte subjektsfilosofie aanligt dan Habermas zou willen. Tevens betoogt hij dat de moderne 'nietzscheaan' (Foucault, Derrida, Lyotard, Bataille) helemaal niet kunnen worden gezien als vijanden van de Rede. Zij leveren in wezen een veel doorleefdere en scherpere kritiek op het rationalisme en op de repressieve effecten van het 'projekt van de Verlichting' dan Habermas zelf.

Dan volgt Axel Honneth from Germany, die onmiddellijk de aanval inzet, niet tegen Dahlmeyer, wiens relaas hij niet gehoord schijnt te hebben, maar tegen de 'neokonservatieven' (dezelfde Foucault, enz.) die hij beschouwt als een 'verborgen' voortzetting van dat verdammte vitalisme van Schopenhauer en Nietzsche. Hij gaat voort met dezelfde haast militaire metaforen: het kamp van de poststrukuralisten. Ja, hier wordt een verbitterd gevecht geleverd. Ik ga even luchthappen in de hal en val een half uur later midden in de door de aan pleinvrees lijdende voorzitter (hij verbleef tijdens de lezingen bij voortduring achter het gordijn, dat permanent zachtjes heen en weer ging, terwijl hij tijdens de discussie steeds weer achter een pilaar wegkroop) efficiënt geleide discussie: Dahlmeyer legt zijn positie nader uit en vervalt helaas in de in Amerika vaker gehoorde politieke naïeviteiten over 'the other' op een wijze die doet vermoeden dat wie dan ook 'other' is. In de hal trekken de filosofen hun overjassen aan, zetten hun petten, hoeden en mutsen op. Buiten is het gaan sneeuwen, en er waait een snijdende wind regelrecht uit de poolstreken. Met een uiterst vriendelijke Amerikaanse filosoof belanden we op 7th Avenue in Godmother's Pizza, dat zoals de naam al aanduidt een indiaas restaurantje is. Pluralisme...

De curry is hot. Very hot. Het bier is Nederlands. De videoclippen zijn van Indiase makelij. Onze Amerikaanse filosoof vertelt ons in enkele minuten meer over de toestand van de wijsbegeerte op dit halfroond dan we in de afgelopen dagen vernamen. Maar toen hij vertelde van plan te zijn Balibar naar de VS te halen, dwaalden onze gedachten weer af naar het artikel in de New York Times: the same old questions?

Ach, de ware pluralist tilt daar niet zwaar aan.